

ยุทธศาสตร์สันติวิธีภาคประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสำคัญของยุทธศาสตร์ในสงครามแบบใหม่และกระบวนการเรียนรู้

กรอบแนวคิดเรื่องความมั่นคงโดยทั่วไปเป็นแนวทางที่เน้นในด้านความมั่นคงแห่งชาติซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางการทหารและผลประโยชน์ของชาติ แนวทางดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเรื่องรัฐชาติสมัยใหม่ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา แต่ในระหว่างสองหรือสามทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 ที่ผ่านมา ความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นในการเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศหลายแห่งซึ่งมีผลกระทบอย่างมากต่อแนวคิดและยุทธศาสตร์ความมั่นคงประเทศในปัจจุบัน ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจก็คือเกิดความรุนแรงแบบใหม่ที่มีการจัดตั้งเป็นองค์ในประเศหลายแห่งของทวีปอาฟริกาและในยุโรปตะวันออก ลักษณะความรุนแรงดังกล่าวถูกเรียกว่าในทางวิชาการว่าสงครามแบบใหม่ (new war) ซึ่งเป็นความรุนแรงที่มีจุดเน้นที่ธรรมชาติทางการเมืองในแบบใหม่ ลักษณะพิเศษของสงครามแบบนี้ก็คือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้เราหาเส้นขีดแบ่งไม่ได้เลยระหว่างสงครามแบบเก่าที่รัฐกระทำต่อรัฐหรือกับกลุ่มปฏิวัติติดอาวุธกับการก่อความรุนแรงแบบอาชญากรรมอย่างมีการจัดตั้ง และความรุนแรงก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง ความรุนแรงแบบนี้ถือว่าเป็นสงครามแบบใหม่ที่ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีหรือเทคโนโลยีทางการทหารเท่านั้นแต่ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในสังคมอย่างลึกซึ้งด้วย ในสงครามแบบนี้รัฐไม่ได้เป็นผู้ผูกขาดความรุนแรงแต่ความรุนแรงสามารถจะสร้างให้เกิดขึ้นได้ในทุกระดับจนถึงระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มเอกชน คำถามที่น่าคิดก็คือว่า ในสถานการณ์ใหม่แบบนี้แนวคิดทางยุทธศาสตร์ความมั่นคงจะเป็นอย่างไร

เมื่อมองในแง่วิชาการ สงครามแบบใหม่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นสงครามกลางเมือง สงครามภายในประเทศหรือสถานการณ์ “ความขัดแย้งซึ่งมีความเข้มข้นในระดับต่ำ” (low-intensity conflicts) แม้จะถูกเรียกได้หลายอย่างแต่คำว่าความขัดแย้งที่มีความเข้มข้นในระดับต่ำเป็นคำที่น่าจะเหมาะสมที่สุด คำนี้ถูกสร้างขึ้นมาในยุคสงครามเย็นซึ่งแม้จะเป็นสงครามในระดับท้องถิ่นแต่ก็เกี่ยวข้องกับตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจำนวนมากมายหลากหลายชนิด ความเกี่ยวพันทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ซับซ้อนย่นแย้งทำให้ในสภาพสงครามขนาดเล็กดังกล่าวเป็นการยากที่จะจำแนกแยกแยะระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยระหว่างประเทศ ระหว่างการรุกรานและการปราบปราม หรือแม้แต่ว่าจะแยกตัวแปรในระดับท้องถิ่นกับระดับโลก ในเงื่อนไขที่เกิดความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างปัจจัยในประเทศกับต่างประเทศ อำนาจอันมีขอบเขตจำกัดในดินแดนเฉพาะของรัฐเริ่มถูกบ่อนทำลายลงโดยกระบวนการโลกาภิวัตน์และการปฏิวัติของเทคโนโลยีสื่อสาร ประกอบกับการอ่อนแอของรัฐเองที่เกิดจากความไร้ประสิทธิภาพและคอร์รัปชั่นที่ทำ

ให้เกิดช่องว่างแห่งอำนาจในพื้นที่ชายขอบซึ่งกลายเป็นเนื้อดินอันอุดมสำหรับการเกิดภาวะสงครามแบบใหม่แบบที่ไม่เคยมีมาก่อน

ลักษณะสำคัญที่ทำให้สงครามแบบใหม่เป็นสิ่งใหม่ก็คือลักษณะเป้าหมาย วิธีการและการแสวงหาทรัพยากรมาสนับสนุน เป้าหมายสำคัญที่สุดของสงครามแบบใหม่ชนิดนี้ก็คือ การเมืองว่าด้วยอัตลักษณ์ (identity politics)¹ ซึ่งจะแตกต่างไปจากเป้าหมายการต่อสู้เพื่อดินแดนและอุดมการณ์แบบสงครามในอดีต ในบริบทของโลกยุคโลกาภิวัตน์ความแตกแยกทางอุดมการณ์และดินแดนแบบยุคเก่าถูกแทนที่ด้วยความแตกแยกทางการเมืองที่เกิดจากการแบ่งกลุ่มตามลักษณะเฉพาะของตนเองกับการเปิดตัวสู่โลกแห่งความเป็นสากล ความแตกแยกระหว่างค่านิยมความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับความเชื่อในอัตลักษณ์ที่คับแคบของกลุ่มตนเอง ในสังคมชายแดนภาคใต้มันได้กลายเป็นการก่อความรุนแรงที่เป้าหมายการต่อสู้ก็เพื่อประกาศตัวตนทางชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์และศาสนา การเมืองแห่งอัตลักษณ์ในที่นี้หมายความว่าความถึงการอ้างสิทธิอำนาจบนพื้นฐานของอัตลักษณ์เฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นความเป็นชาติ ศาสนาหรือภาษาพูด อาจมีข้อโต้แย้งว่าในอดีตสงครามทุกประเภทก็เกี่ยวกับอัตลักษณ์เช่นกัน แต่อัตลักษณ์ดังกล่าวมักจะเกี่ยวโยงกับเรื่องของรัฐหรือการต่อสู้เพื่อรัฐ การเมืองแห่งอัตลักษณ์ในแบบใหม่เป็นการอ้างถึงอำนาจในการใช้ป้ายสัญลักษณ์แสดงตัวตนอัตลักษณ์เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม สิ่งที่น่าสนใจก็คืออัตลักษณ์เหล่านี้

“... จะเชื่อมโยงกับความเป็นตัวแทนความใฝ่ฝันสู่อุดมคติในอดีตกาล ....” จึงอาจจะกล่าวได้ว่า กระแสคลื่นของการเมืองแห่งอัตลักษณ์เป็นการย้อนยุคไปสู่อดีต เป็นการฟื้นความรู้สึกเกลียดชังในสมัยโบราณที่ถูกเก็บและควบคุมเอาไว้ในยุคอาณานิคมและสงครามเย็น

ประเด็นทางการเมืองที่น่าสนใจก็คือ คำบอกเล่าเรื่องราวของการเมืองแห่งอัตลักษณ์ นอกจากจะขึ้นอยู่กับความทรงจำและการตีบทอดประเพณีของสังคม มันยังต้องถูก “สร้างขึ้นใหม่” ภายใต้บริบทแห่งความล้มเหลวของแหล่งที่มาของอำนาจที่มีความชอบธรรมในทางการเมือง สิ่งนี้ก็คือความไม่น่าเชื่อถือของการเมืองแห่งสังคมนิยมหรือความไร้น้ำยาของวาทกรรมแห่งการสร้างชาติหรือการสร้างภาวะความเจริญทันสมัยของผู้นำรุ่นแรกที่น่าการต่อสู้ในยุคหลังอาณานิคมหรือความล้มเหลวของของรัฐชาติ ลักษณะโครงการทางการเมืองแบบ “มองย้อนกลับหลัง” เช่นนี้จึงก่อกำเนิดขึ้นในที่ว่างสูญญากาศที่เกิดจากการไร้ซึ่งความสำเร็จของโครงการทางการเมือง “แบบแลไปข้างหน้า” เพราะเหตุดังกล่าวการเมืองแห่งอัตลักษณ์จึงไม่เหมือนการเมืองแห่งอุดมการณ์แบบเก่าที่เปิดเผยแก่คนทั่วไปและมีบูรณาการความคิด การเมืองอัตลักษณ์ชุดใหม่นี้มีลักษณะพิเศษที่ปิดตัวเฉพาะกลุ่มและมีแนวโน้มที่จะแยกเป็นชิ้นเป็นส่วนกระจัดกระจาย

¹ แนวคิดเรื่องสงครามแบบใหม่และการเมืองแห่งอัตลักษณ์ในที่นี้ประมวลมาจากแนวคิดของ Mary Kaldor, *New&Old Wars: Organized Violence in Global Era*, (Stanford, California: Stanford University Press, 2007).

นอกจากนี้ ยังมีลักษณะพิเศษของการเมืองแห่งอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ ลักษณะประการแรกก็คือ คลื่นลูกใหม่ของการเมืองแห่งอัตลักษณ์จะเกิดขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก ทั้งในระดับชาติและข้ามชาติ ในหลายๆกรณีจะเกิดชุมชนผู้พลัดถิ่น (diaspora communities) ซึ่งมีอิทธิพลอันเกิดจากความก้าวหน้าของการเดินทางและเทคโนโลยีการสื่อสาร ผู้อพยพพลัดถิ่นในต่างประเทศที่ก้าวหน้าในทางอุตสาหกรรมหรือประเทศที่ร่ำรวยในการค้าน้ำมันจะเป็นแหล่งของแนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคในการต่อสู้การเมืองแห่งอัตลักษณ์และจะผลักดันความคิดที่แปลกแยกหรือจินตนาการฝันเฟื่องของตนเองมาสู่ภายในประเทศซึ่งมีสถานการณ์ที่แตกต่าง ลักษณะประการที่สองก็คือการใช้เทคโนโลยีแบบใหม่ การระดมทางการเมืองจะมีอัตราความเร็วเพิ่มมากขึ้นเพราะการใช้สื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ อิทธิพลของทรทัศน์ วิทยุ วิดีโอและอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่สำคัญมากในกระบวนการโฆษณาประชาสัมพันธ์ สัญลักษณ์ของวัฒนธรรมมวลชนแบบโลกาภิวัตน์เป็นสื่อแสดงอัตลักษณ์ที่สำคัญเช่น รถยนต์เมอซิเดส เบนซ์ แว่นตารัยแบด์ เสื้อยืดและทีมฟุตบอลระดับโลกซึ่งถูกนำมาผนวกกับตราอัตลักษณ์พิเศษของตนเอง

ลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของการเมืองแห่งอัตลักษณ์ก็คือการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำสงครามหรือวิธีการที่ใช้ในการทำสงครามแบบใหม่ ยุทธศาสตร์ของสงครามแบบใหม่เป็นการถอดประสบการณ์ทั้งจากสงครามกองโจร (guerrilla warfare) และการต่อต้านการก่อความไม่สงบ (counter-insurgency) ในยุคสงครามเย็น ซึ่งการผสมดังกล่าวทำให้สงครามแบบใหม่มีลักษณะพิเศษสงครามในแบบแผนหรือสงครามโดยทั่วไปไม่มีเป้าหมายที่จะยึดดินแดนโดยวิธีการทหาร การเผชิญหน้าทางการยุทธ์ในสนามรบเป็นตัวแปรชี้ขาดของสงคราม สงครามกองโจรนั้นถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อหลีกเลี่ยงการรวมกำลังพลจำนวนมากที่จุดเดียว อันเป็นลักษณะพิเศษของสงครามในแบบ ในสงครามกองโจรนั้นดินแดนจะถูกยึดครองได้ด้วยการควบคุมทางการเมืองต่อประชากรด้วยงานมวลชนมากกว่าจะใช้วิธีการรุกทางทหาร และการปะทะอย่างเปิดเผยจะถูกหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในทฤษฎีสงครามของเหมาเจ๋อตงนักรบกองโจรมุ่งที่จะเอาชนะจิตใจของมวลชน แต่ในสงครามแบบใหม่กองกำลังกลับใช้เทคนิควิธีการสงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบคือสร้างความไร้เสถียรภาพ ดังนั้น วิธีการทำสงครามจะเปลี่ยนไปเป็นการใช้วิธี “สร้างความหวาดกลัวและความเกลียดชัง” ให้เกิดขึ้น เป้าหมายก็คือควบคุมประชากรด้วยการขจัดใครก็ตามที่มีอัตลักษณ์ต่างจากตนและจัดการคนที่มีความคิดต่างเป็นอื่น (ถึงแม้จะมีอัตลักษณ์แบบเดียวกับพวกตน) และสร้างความรู้สึกหวาดกลัว

ดังนั้น เป้าหมายทางยุทธศาสตร์สงครามแบบใหม่ก็คือปลุกระดมให้เกิดการเมืองแห่งความคิดที่รุนแรงบนพื้นฐานของความกลัวและเกลียดชัง พวกเขาจะใช้วิธีขับไล่ประชากรให้หนีจากพื้นที่ด้วยวิธีที่หลากหลายเช่นการฆ่าหมู่ และใช้เทคนิคจิตวิทยาการเมืองและทางเศรษฐกิจด้วย

การข่มขู่คุกคาม ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ที่เป็นเหยื่อความรุนแรงส่วนมากก็คือประชาชนหรือพลเรือน นอกจากนั้นเพื่อสร้างความหวาดกลัวและความขัดแย้งในวงกว้างสงครามแบบใหม่จะใช้วิธีการโจมตีที่สร้างภาพ โศกเศร้าและโศกเหี้ยมอำมหิต

การวิเคราะห์ลักษณะของสงครามแบบใหม่ที่เป็นการเมืองแห่งอัตลักษณ์จะมีนัยสำคัญต่อการค้นหาวิถีทางจัดการความขัดแย้งและสร้างยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ยังไม่สามารถหาทางแก้ปัญหาการเมืองแห่งอัตลักษณ์ในระยะยาวได้อย่างสมบูรณ์แบบ แต่ประเด็นหนึ่งที่เรากลับมาพบก็คือ การที่ความขัดแย้งแบบนี้ก่อให้เกิดปัญหาที่บานปลายขยายตัวออกไปทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจสังคม แนวทางการแก้ปัญหาแบบใช้การตัดสินใจในจากบนสู่ล่างมีแนวโน้มมากที่จะประสบความสำเร็จล้มเหลว หัวใจของการแก้ปัญหาจึงอยู่ที่การฟื้นคืนอำนาจอันชอบธรรม (legitimacy) หรือฟื้นคืนอำนาจการควบคุมความรุนแรงด้วยอำนาจสาธารณะไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ และจะต้องเป็นทั้งกระบวนการทางการเมือง (สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่) และกระบวนการทางกฎหมาย (กฎหมายนิติธรรมที่ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างน่าเชื่อถือ)²

ข้อเสนอแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการ 5 ข้อในสงครามการต่อต้านการก่อความไม่สงบในมลายาของ Robert Thompson หลักการดังกล่าวคือ

1. รัฐบาลจะต้องมีเป้าหมายทางการเมืองที่ชัดเจนเพื่อสถาปนาและรักษาไว้ซึ่งประเทศที่มีเสรีภาพ อิสรภาพและเป็นเอกภาพ โดยมีความมั่นคงและความอยู่รอด
2. รัฐบาลจะต้องปฏิบัติหน้าที่ภารกิจให้ให้เป็นไปตามหลักการแห่งกฎหมาย
3. รัฐบาลจะต้องมีแผนการรวมแบบบูรณาการ
4. รัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อการแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในทางการเมือง มิใช่จะเอาชนะกลุ่มกองโจรเท่านั้น
5. ในขั้นตอนของการก่อความไม่สงบในสงครามแบบกองโจร รัฐบาลจะต้องทำให้พื้นที่ที่เป็นฐานของตนเองมีความมั่นคงก่อน

หลักการของ Thompson ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากองทัพที่ทำหน้าที่ต่อต้านการก่อความไม่สงบจะต้องใช้กำลัง “เพื่อสนับสนุนความพยายามของรัฐบาลเพื่อสถาปนาความชอบธรรม” เพื่อเอาชนะอำนาจฝ่ายก่อการร้าย ดังนั้น ปฏิบัติการทางทหารที่ไม่พยายามใช้กำลังในขอบเขตต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ จะทำให้รัฐบาลสูญเสียความน่าเชื่อถือและการสนับสนุนจากประชาชน ประชาชนต้องรู้สึกว่าการมาปกป้องคุ้มครองตนเองมิใช่เป็นผู้ทำลาย³ T.E. Lawrence ผู้มีประสบการณ์ในสงครามกองโจรในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 มีคำอธิบายเปรียบเทียบอย่างน่าคิดว่าการทำ

² Kaldor, *ibid*, p. 11

³ John A. Nagl, Learning to Eat Soup with a Knife Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam, (Chicago & London: The University of Chicago Press, 2005), pp. 28-30.

สงครามกับผู้ก่อความไม่สงบในการก่อการร้ายนั้นเป็นเรื่องที่ยุ้งยากและเชิงซ้อนเข้าเหมือนกับการจะชดกันแกงจิตด้วยมิด โดยไม่มีช้อนตักกิน แต่ปัญหาขังมีความซับซ้อนมากขังไปกว้านั้น การจะเข้าใจว่าการต่อสู้กับการก่อความไม่สงบเป็นเรื่องยุงยากและเชิงซ้อนขังนั้น ขังแตกต่างไปจากการรู้วิธีเอาชนะในสงครามกับพวกนั้น นอกจากนี้ การรู้ว่าจะเอาชนะได้อย่างไร ก็ขังแตกต่างไปจากการรู้วิธีการหรือมาตรการในการดำเนินการเพื่อให้เอาชนะจริงๆ ได้

การกล่าวถึงประเด็นปัญหาสงครามแบบใหม่เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าปัญหาภาคใต้ของประเทศไทยทำให้เราต้องคิดและให้ความสนใจในเรื่อง “องค์ความรู้” และเรื่องจริงของ “ข้อมูล” ให้หลากหลายมากขึ้นรวมทั้งขังต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทางกระบวนการทศน์เกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงอีกหลายอย่าง และมีการปรับยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แนวทาง ตลอดจนวิธีการปฏิบัติไปพร้อมๆ กันด้วย⁴ การจะได้มาขังแนวทาง ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีนั้นต้องอาศัยความเข้าใจและกระบวนการเรียนรู้หลายอย่าง การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กรรัฐจึงเป็นเรื่องสำคัญด้วย การเรียนรู้นี้จะได้มาขังจากตนเองและผู้อื่น ทั้งจากรัฐ เอกชนและภาคประชาชน การพยายามเรียนรู้จากผู้อื่นนอกจากประสบการณ์ของตนเองก็ขังเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาคความมั่นคงและการต่อสู้กับการก่อความไม่สงบ Otto von Bismark ผู้นำนักการทหารของเยอรมันเคยอธิบายว่าคนโง่ขังนั้นเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง แต่คนฉลาดเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น ขังเป็นขังที่จะต้องทำขังเป็นลำดับแรกในการแก้ปัญหายุทธศาสตร์ความมั่นคง ขังนี้ขังการเรียนรู้ประสบการณ์และความรู้สึกของคนในขังที่ขังเป็นขังขังงานวิจัยขังนี้พยายามที่จะทำขังเพื่อให้ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขจากภาคประชาชนในสถานการณ์แห่งสงครามแบบใหม่ขังทำทนายรัฐไทยอยู่ในขังนี้

เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์ของสังคมไทย ประเด็นปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขังเป็นวิกฤติใหญ่ที่สุดของสังคมไทยในปัจจุบัน ขังที่เกิดขึ้นขังเป็นความขัดแย้งและทำทนายรัฐไทยอย่างรุนแรงที่สุด นับขังตั้งแต่การปฏิรูปและสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขังเป็นเวลากว้าน 102 ปีมาแล้ว ขังในอดีตขังที่ผ่านขังมีความพยายามแก้ปัญหาคจังหวัดชายแดนภาคใต้ขังมาหลายครั้งขังซึ่งประสบความสำเร็จขังบ้างไม่สำเร็จขังบ้าง แต่ความรุนแรงและวิกฤติขังก็ขังไม่รุนแรงและลึกเท่าขังที่เกิดในปัจจุบัน ขังขังจะเห็นได้ขังจากในรอบ 43 เดือนขังที่ผ่านขังมา นับขังตั้งแต่เดือนมกราคม 2547-กรกฎาคม 2550 ขังได้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขังที่รวมทั้งการฆ่ารายวัน การวางระเบิด การวางเพลิงและการก่อเหตุก่อวณอื่นๆ ขังที่เกี่ยวข้องขังกับสถานการณ์การก่อความไม่สงบจำนวนรวมขังทั้งสิ้น 7,244 ครั้ง ขังในเหตุการณ์ขังทางเมืองขังดังกล่าวขังทำให้ขังมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บประมาณ 6,544 คน ขังในจำนวนขังนี้ขังเป็นผู้เสียชีวิต 2,493 คนและขังผู้บาดเจ็บ 4,051 คน⁵

⁴ รศ.ดร. สุรชาติ บำรุงสุข, วิกฤติใต้! ผู้ช่วยยุทธศาสตร์และปัญญา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, 2550).

⁵ ข้อมูลการวิเคราะห์จากฐานข้อมูลความรุนแรงของ ศูนย์เฝ้าระวังเชิงองค์ความรู้จังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กล่าวได้ว่า ในห้วงเวลา 3 ปีกับอีก 7 เดือนที่ผ่านมารัฐบาลไทยใช้จ่ายเงินงบประมาณไปมากกว่า 30,000 หมื่นล้านบาท ส่งกองกำลังทหารไปเพื่อรักษาความสงบในพื้นที่จำนวนมากกว่า 20,000 นาย แต่ความรุนแรงรายวัน การฆ่า ยิง วางระเบิดและเผาสถานที่ราชการ โรงเรียน ก็ยังคงดำเนินต่อไปและนับวันจะมากยิ่งขึ้น แม้คำว่า "ความสมานฉันท์" จะถูกใช้มากขึ้นในภาษานโยบาย แต่ก็ยังไม่มีอะไรที่เป็นรูปธรรมที่จะแก้ปัญหา สิ่งที่เราต้องการในปัจจุบันก็คือแนวคิด แนวทาง วิธีการรูปธรรมในการยุติความรุนแรง รวมทั้งยุทธศาสตร์ยุทธวิธีที่ถูกต้องในการแก้ปัญหา

แนวทางและระเบียบวิธีการวิจัย

ในระหว่างเดือนเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2550 นักวิชาการจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ซึ่งร่วมมือกันทางสถาบันในนาม "เครือข่ายรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้" ได้ช่วยกันทำงานเพื่อจัดประชุมระดมความคิดเห็นประชาชนวงการค้าต่างๆ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำสตรี และเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลาและสตูล จุดมุ่งหมายในการทำงานก็คือระดมความคิดเห็นประชาชนทุกระดับ ทุกกลุ่ม เพื่อค้นหายุทธศาสตร์ สันติวิธีภาคประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งที่ได้มาก็คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งใหญ่กับกลุ่มคนในภาคประชาชนเพื่อให้ได้ภาพความเป็นจริงบางอย่างของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและได้ร่วมกันคิด สังเคราะห์แนวคิด แนวทางนโยบายและยุทธศาสตร์สันติวิธี เพื่อให้ได้แนวคิดและยุทธศาสตร์ รวมทั้งมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น

ในการวิจัยดังกล่าว ระเบียบวิธีการวิจัยจะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการทำงานแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน ในขั้นตอนแรกจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะผู้วิจัยได้นำเอกสารนโยบายความมั่นคงคือ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2542-2546 คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 187/2546 คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 206/2549 และรายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เรื่อง "เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์" มาวิเคราะห์เพื่อทำเป็นกรอบแนวความคิดหลักในการศึกษานโยบายความมั่นคงในภาคประชาชน กรอบความคิดเห็นจะสรุปเป็นตาราง Matrix ซึ่งใช้เป็นกรอบความคิดในการประมวลความคิดจากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในขั้นต่อไป

ในขั้นที่สองเป็นการเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพคือการระดมความคิดเห็นของผู้นำและประชาชนในแต่ละจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ในแต่ละเวที คณะผู้วิจัยจะจัดการประชุมโดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลแบบประชุมเชิงปฏิบัติการและการเสวนากลุ่มเป้าหมาย (workshops and focus-group discussions) มีการเก็บบันทึกการประชุมกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยด้วยแถบบันทึกเสียงและการบันทึกสรุปของเลขานุการกลุ่มเพื่อนำมาถอดเทปและทำเป็นรายงานของแต่ละจังหวัด ในอีกส่วนหนึ่ง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ก็จะเป็นการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้นำและประชาชนกลุ่มต่างๆที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการ ผลของการตอบแบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์ภาพรวมความคิดเห็นของประชาชนด้วย SPSS ในขั้นที่สองข้อมูลจะนำมาประมวลผลโดยข้อมูลที่ได้มาจากการประชุมกลุ่มจะนำมาประมวลผลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ แยกกลุ่มประเภทและสรุปประเด็นตามตาราง Matrix กรอบความคิดในเรื่องนโยบายความมั่นคงที่ทำไว้แล้ว ส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณจะนำมาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ และสรุปวิเคราะห์อีกชั้นหนึ่ง ผลการวิเคราะห์ทั้งหมดจะถูกเขียนเป็นรายงานการวิจัยในขั้นสุดท้าย

กรอบแนวคิดในการวิจัย:

สร้างความสมานฉันท์ ขจัดความไม่ไว้วางใจและขจัดอคติและความเกลียดชัง

จากการที่สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน และมีความเชื่อมโยงกันหลายมิติ พื้นฐานปัญหาที่แท้จริงเกิดจากความต้องการมีส่วนร่วมการดำรงอยู่ในสังคมไทยบนพื้นฐานของความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ในขณะที่มีบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยเท่านั้นได้ใช้เงื่อนไขในอัตลักษณ์เฉพาะดังกล่าวมาขยายผลในการก่อความไม่สงบ ทำให้เกิดบรรยากาศความหวาดกลัว ความไม่ไว้วางใจระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่จนทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ตกอยู่ในสภาพของความหวาดกลัว เป็นอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่⁶

การวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับเอกสารรายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ⁷ ที่อธิบายสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นปัญหาสังคมกดทับทับมาเป็นเวลานานับศตวรรษ ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการสะสมการรับรู้เชิงลบจากความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม และการถูกเลือก

⁶ คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 206/2549 เรื่อง นโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.

⁷ เอกสาร(ฉบับร่าง)ข้อเสนอของคณะกรรมการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ในคณะกรรมการ กอศ. หน้า 1 – 10 ปี 2549.

ปฏิบัติขี้งไปกว่านั้นสภาพการณ์ดังกล่าวยังถูกตอกย้ำด้วยสำนึกทางประวัติศาสตร์ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นความภาคภูมิใจ แต่ไม่ได้รับการยอมรับความจริงทางประวัติศาสตร์ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาหรือปัญญาชนส่วนใหญ่ต้องการความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม ความเสมอภาคไม่ถูกเลือกปฏิบัติ มีการใช้กฎหมายอย่างยุติธรรมด้วยหลักนิติธรรม ได้รับโอกาสการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหของชุมชน การได้รับเกียรติในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และการได้รับการยอมรับในความจริงของอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นความภาคภูมิใจของประชาชนมาเป็นเวลายาวนาน แต่เมื่อพยายามเรียกร้องผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกลับถูกมองจากเจ้าหน้าที่รัฐด้วยสายตาที่หวาดระแวงหาไม่ก็ถูกตอบโต้ด้วยความรุนแรงทำให้ประชาชนจำนวนไม่น้อยสิ้นหวังที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงด้วยสันติวิธีจึงหันไปหาวิธีรุนแรงยิ่งเมื่อได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนหนึ่ง ความรุนแรงนั้นก็ยิ่งลุกลามแพร่ขยายมากขึ้น

จากที่กล่าวมา การพัฒนาและแสวงหาวิธีจัดการความขัดแย้งในรูปแบบใหม่และเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น วิธีการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสม จึงเป็นหัวใจสำคัญที่มีผลต่อทิศทางการแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองที่ปรารถนา ดังนั้น ยุทธศาสตร์สันติวิธีเพื่อความมั่นคงของชาติจึงต้องได้รับความสนใจจากทุกฝ่าย และผลักดันให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้เพื่อลดความระส่ำระสายในสังคมและป้องกันการขาดศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย⁸ เพราะสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนาดังกล่าวนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยสันติวิธี ขณะเดียวกันรัฐเองก็ต้องยอมรับว่าการขจัดขึ้นต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนต้องการนั้นย่อมไม่สามารถทำให้เกิดสันติสุขขึ้นได้ ดังนั้นจึงควรยอมรับความเปลี่ยนแปลงโดยส่งเสริมให้เป็นไปอย่างสันติ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานในการแก้ไขปัญหในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถระงับและคลี่คลายปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ เกิดความสมานฉันท์และไว้วางใจในระดับที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ด้วยการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างมีบูรณาการ มีเอกภาพในการปฏิบัติงานเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพพร้อมกับการใช้พลังสร้างสรรค์ที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย ตลอดจนทุกคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข บนเอกลักษณ์เฉพาะของศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการที่ชาวไทยมุสลิม ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ "อยู่อย่างมุสลิมในสังคมไทย" เช่นเดียวกับศาสนิกกลุ่มอื่นที่เป็นสมาชิกของสังคมไทยเช่นกัน ในขณะเดียวกันก็เป็นพลังสร้างสรรค์ที่สำคัญของชาติในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย และอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมชาติอย่างมี

⁸ คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 187/2546 เรื่อง นโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.

ความสุข มีความสามัคคีร่วมกัน ทุกคนเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพลัง และปัญญาที่ช่วยให้เกิดความมั่นคง สันติสุข และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นพลังสำคัญที่ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในทางสร้างสรรค์และการพัฒนาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน และประชาคม มุสลิม ประชาชนในพื้นที่ที่มีโอกาสและบทบาทในการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาและ การพัฒนา และการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม เพื่อปกป้องวิถีชีวิตของคนในสังคมจาก ผลกระทบ ของการเปลี่ยนแปลงและ แรงกดดันจากภายนอก⁹

ด้วยความสำคัญของปัญหาและเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น คณะกรรมการการจัดทำ ยุทธศาสตร์สันติวิธีจึงได้ริเริ่มจัดกระบวนการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความ คิดเห็นก่อนที่จะนำข้อมูลในภาคประชาชนมาดำเนินการจัดทำเป็นยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความไม่ สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป ภายใต้แนวคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างสันตินั้น เกิดขึ้นได้หากรัฐและประชาชนมีความไว้วางใจและหันมาร่วมมือกันเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้ง สองฝ่าย ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่สันติวิธีให้มากขึ้นด้วยการส่งสัญญาณทิศทางสันติวิธีให้ชัดเจน ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติโดยให้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมจริงจัง เพื่อให้ ประชาชนมั่นใจ ไม่สับสนและยึดมั่นการใช้สันติวิธีเพื่อเป็นหนทางสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึง ประารถนา โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็ต้องมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อสันติวิธีตลอดจนมีทักษะที่เอื้อให้ สามารถจัดการความขัดแย้งได้ด้วยสันติวิธี รวมไปถึงการสร้างเงื่อนไขในทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยอาศัยภูมิปัญญาทางศาสนา และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญที่ส่งเสริมสันติวิธีอยู่แล้วเป็นบรรทัดฐาน

กล่าวโดยสรุป ผลจากการสังเคราะห์แนวคิดในทางยุทธศาสตร์และนโยบายแก้ปัญหาใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในขั้นต้นสรุปได้ว่า นโยบายของรัฐ รวมทั้งองค์ความรู้ทางวิชาการที่ผ่านมา สะท้อนออกมาในนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2542-2546 คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 187/2546 คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 206/2549 และรายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความ สมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เรื่อง "เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์"

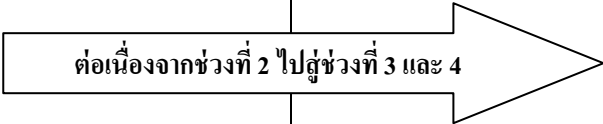
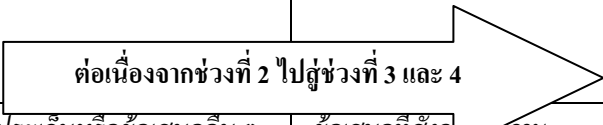
องค์ความรู้และแนวคิดในทางยุทธศาสตร์ดังกล่าว ชี้ให้เห็นแนวทางสันติวิธี สมานฉันท์ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้บนพื้นฐานขององค์ประกอบ 3 ประการ คือ การสร้างบรรทัดฐานใหม่ในการดำเนินนโยบาย คือ แนวทางความสมานฉันท์และการแก้ไข ปัญหาโดยสันติวิธี การฟื้นคืนความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับรัฐ ระหว่างประชาชนมุสลิมกับ ประชาชนชาวพุทธ และชุมชนชายแดนไทยมาเลเซีย และปัจจัยสุดท้ายก็คือ การขจัดความเกลียดชัง และอคติในสังคมไทย การสร้างบรรทัดฐานใหม่ในแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์เป็นที่มาของการกล่าวถึง

⁹ อ้างอิงจากเอกสารนโยบายความมั่นคงแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ปี พ.ศ.2542-2546.

เรื่องความสมานฉันท์และสันติวิธีในนโยบายรัฐปัจจุบัน แต่ความสมานฉันท์เป็นเรื่องนามธรรมในระดับค่านิยมและความคิดความเชื่อ รูปธรรมนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์อีกมากในการดำเนินการ ซึ่งก็มาเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สองก็คือ "การฟื้นคืนความไว้วางใจ" อันเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการในทางโครงสร้าง ในที่นี้สิ่งที่สำคัญก็คือ โครงสร้างการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ความยุติธรรมในทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาการลงทุน ความยากจน และการว่างงาน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องโครงสร้างความยุติธรรมในระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และการพัฒนามนุษย์ ปัญหาโครงสร้างประชากร รวมทั้งปัญหาอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมอย่างเป็นธรรม ซึ่งประเด็นทรัพยากรนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิอำนาจของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ทะเล ที่ดินทำกิน ภูเขาและป่า เป็นต้น

ส่วนปัจจัยสุดท้ายที่กล่าวถึง การขจัดความเกลียดชังและอคติในสังคมเป็นเรื่องใหญ่มากที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในเชิงวัฒนธรรม เป็นประเด็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภาษาของชนมลายูปาตานี เรื่องของศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตแบบมุสลิมของชนมลายูปาตานี และเรื่องสำนึกทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัฐสยามกับรัฐมลายูอิสลามปาตานี

นอกจากปัจจัยต่างๆ 3 ประการที่กล่าวมานี้ ยังมีประเด็นรายละเอียดปลีกย่อยในทางปฏิบัติอีกหลายอย่างที่จะต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันด้วย ตัวอย่างเช่น โครงสร้างการเมืองปกครองที่ยุติธรรม การจัดการในด้านความมั่นคงของรัฐ ความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน บทบาทของกองกำลังทหารและตำรวจในพื้นที่ความมั่นคง คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์สันติวิธี ได้สรุปแนวทางในการระดมความคิดเห็น และประเด็นสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากภาคประชาชน และพัฒนาจนได้ข้อสรุปดังตารางต่อไปนี้

ประเด็นแนวคิด (Concept) (การอธิบายทบทวนและ ทำความเข้าใจร่วมกันถึง ทิศทางของแนวคิดการ แก้ไขปัญหาคือผ่านมา)	ทบทวนยุทธศาสตร์ และวิธีปฏิบัติ ในการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา (เปิดให้วิพากษ์วิจารณ์โดยกว้าง)		ปัญหาที่เกิดจากยุทธศาสตร์ หรืออุปสรรคในการ ปฏิบัติงานในพื้นที่ (การประเมินนโยบาย)		ข้อเสนอแนะ ยุทธศาสตร์และ แนวทางแก้ไขปัญหา (เน้นความต้องการของคนใน พื้นที่ และกระบวนการสมัยใหม่ ในการอยู่ร่วมกันระหว่างรัฐ และประชาชนในอนาคต ข้างหน้า)
	สิ่งที่เกิดขึ้น ในอดีต	สภาพการณ์ใน ปัจจุบัน	สิ่งที่ เกิดขึ้น ในอดีต	สภาพการณ์ใน ปัจจุบัน	
1.สร้างบรรทัดฐานใหม่	-แนวทางสมานฉันท์ -การแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี -สันติวิธีในทัศนะ อิสลาม				
2.ฟื้นคืนความไว้วางใจ ระหว่างประชาชนกับรัฐ, ระหว่างประชาชนมุสลิม กับประชาชนที่นับถือ ศาสนาพุทธ และระหว่าง ชุมชนไทยและมาเลเซีย	ปัจจัยเชิงโครงสร้าง 1.การบังคับใช้ กม.และปัญหาที่ เกิดจากกระบวนการยุติธรรม 2.เศรษฐกิจตกต่ำ,การว่างงาน ,ปัญหาที่ดินทำกิน 3.การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ 4.การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง ประชากร 5.ภูมิศาสตร์ชายแดนไทย-มาเลย์ 6.สิทธิและอำนาจของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ		<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;"> ต่อเนื่องจากช่วงที่ 2 ไปสู่ช่วงที่ 3 และ 4 </div> 		
3.จัดความเกลียดชังและ อคติในสังคมไทย	ปัจจัยเชิงวัฒนธรรม 1.ภาษาและชาติพันธุ์มลายู 2.หลักการของศาสนาอิสลาม 3.ประวัติศาสตร์ระหว่างสยามกับ ลังกาสุกะหรือรัฐปัตตานี		<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;"> ต่อเนื่องจากช่วงที่ 2 ไปสู่ช่วงที่ 3 และ 4 </div> 		
4.ประเด็นหรือ แนวความคิดอื่น ๆ ที่ ผู้เข้าร่วมประชุมนำเสนอ อันมีความสำคัญและ ก่อให้เกิดประโยชน์	ประเด็นหรือข้อเสนออื่น ๆ ของ ผู้เข้าร่วมประชุม		ประเด็นหรือข้อเสนออื่น ๆ ของผู้เข้าร่วมประชุม เช่น ปัญหาของการกระจายอำนาจ และการปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการ เมืองของประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น		-ข้อเสนอที่สังคม สนใจ เช่น การปกครอง รูปแบบพิเศษที่ประชาชน พอใจ - ข้อเสนอระยะยาว เราควรจัด ความสัมพันธ์ทางสังคมและ การเมืองของพื้นที่นี้อย่างไร

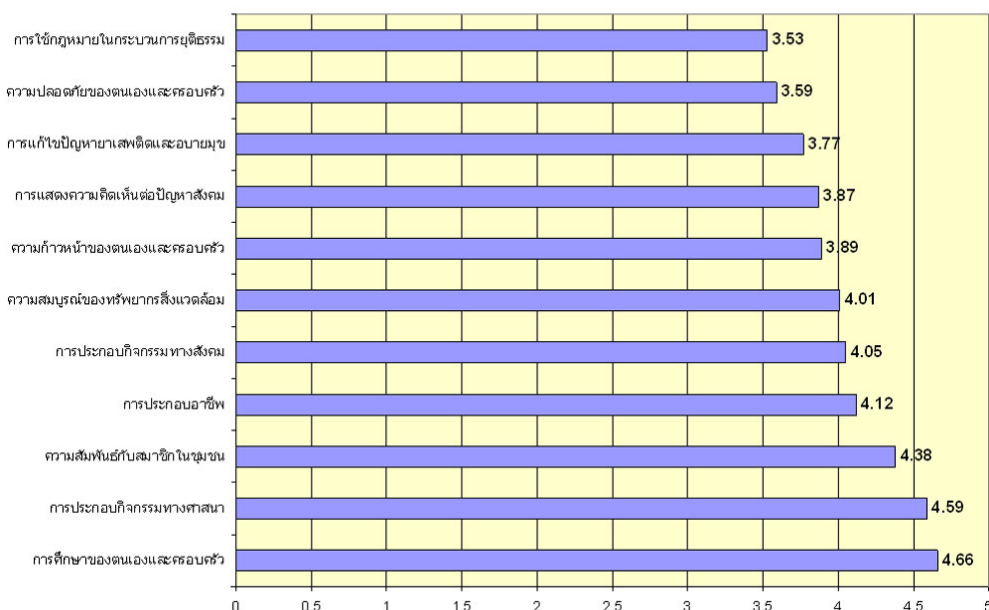
เริ่มจากความคิดเห็นของผู้นำและประชาชนกลุ่มต่างๆ

ในท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่แปรผันไปอย่างรวดเร็ว นั้น ความคิดเห็นและความรู้สึกของประชาชนในพื้นที่ในแต่ละห้วงเวลา มีความหมายต่อการหาทางออกในการแก้ปัญหา ในระหว่างที่ทีมวิชาการได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นประชาชนวงกว้างต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา (4 อำเภอที่มีสถานการณ์ไม่สงบ) เพื่อสร้างยุทธศาสตร์สันติวิธีในภาคประชาชนขึ้นมา เพื่อที่จะแก้ปัญหาความรุนแรงอันเกิดจาก "ความไม่ไว้วางใจ อคติและความเกลียดชัง" ที่กำลังขยายตัวไปในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การระดมความคิดเห็นของประชาชนประมาณ 400-500 คนนี้ ทีมวิชาการได้คัดเลือกตัวแทนมาจากผู้นำภาคประชาชน ผู้นำท้องถิ่น อบต. กำนันผู้ใหญ่บ้าน นักธุรกิจ รวมทั้งกลุ่มสตรีและเยาวชนจาก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มประชาชนที่ถูกเลือกได้ให้ข้อคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และเสนอแนะ แนวนโยบาย ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของรัฐในหลายๆ ด้านเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรง ผลการศึกษาจะได้นำไปสู่การทำข้อเสนอยุทธศาสตร์สันติวิธีภาคประชาชนในขั้นต่อไป

สิ่งสำคัญที่ได้รับมาจากการระดมความคิดเห็นประชาชน ก็คือข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อรัฐ หน่วยงานรัฐและผู้นำประชาชน ซึ่งอาจจะมีประโยชน์ต่อการกำหนดคนนโยบายและแนวทางแก้ปัญหาภาคใต้ ข้อมูลที่น่าสนใจที่นำมาวิเคราะห์มี 3 ส่วนคือระดับความพอใจในชีวิตของประชาชน ความรู้สึกต่อนโยบายสมานฉันท์และความรู้สึกต่อองค์กรรัฐและผู้นำวงการต่างๆ

ในส่วนของระดับความพึงพอใจในการดำรงชีวิตนั้น เป็นความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมการดำรงชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ ของประชาชน ความรู้สึกเหล่านี้อาจจะสะท้อนปัญหาต่างๆ ที่นโยบายรัฐมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นผู้นำและประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่เข้าร่วมการประชุมระดมความคิดเห็น โดยแบ่งหัวข้อการดำรงชีวิตของประชาชนในด้านต่างๆ ทั้งในแง่การใช้ชีวิตทางศาสนา การศึกษา ความสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์ในครอบครัว การประกอบอาชีพ ความปลอดภัยในชีวิต การใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น จากกิจกรรมชีวิตทั้งหมดรวม 11 รายการ สำหรับกลุ่มประชาชนทั้ง 5 จังหวัดคือปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา (4 อำเภอ) และสตูล มีผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 260 คน ปรากฏว่า เรื่องการศึกษาของตนเองและครอบครัว การประกอบกิจการทางศาสนาและความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนได้รับคะแนนสูงสุดอันดับหนึ่ง อันดับสอง และสามตามลำดับ เป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66, 4.59 และ 4.38 (จากคะแนนเต็มเท่ากับ 5) ส่วนคะแนนความพอใจที่อยู่ต่ำสุดก็คือการใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว และการแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุขซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.53, 3.59 และ 3.77 ตามลำดับ

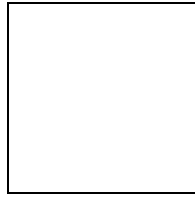
ระดับความพอใจในชีวิตในด้านต่างๆของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

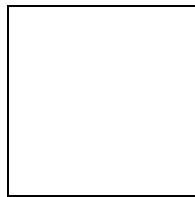
เมื่อแยกเฉพาะกลุ่มประชาชน 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ปรากฏว่าแบบแผนจะออกมาคล้ายคลึงกัน ความพอใจต่อการประกอบกิจการทางศาสนาเป็นอันดับแรก (3.93) ตามมาด้วยความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน (3.6) และเรื่องการศึกษาของตนเองและครอบครัว (3.53) ส่วนคะแนนความพอใจที่อยู่ต่ำสุดก็คือความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว การแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุขและการใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.53, 3.59 และ 3.77 ตามลำดับ

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับภาพโดยทั่วไปของสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้และงานวิจัยอื่นๆก่อนหน้านี้ซึ่งเน้นวิถีชีวิตทางศาสนาและความสัมพันธ์ในชุมชน ข้อมูลทัศนคติในที่นี้จึงสะท้อนให้เห็นภาพที่ว่าแม้ในปัจจุบันที่กระแสความรุนแรงและความขัดแย้งยังอยู่ในระดับสูงแต่ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนใต้ก็ยังพอใจกับการมีวิถีชีวิตที่มุ่งเน้นการปฏิบัติกิจการทางศาสนาและการรวมกลุ่มกันในสังคมและชุมชน

แต่ในอีกด้านหนึ่งสิ่งที่เป็นปัญหาคุกคามพวกเขาก็คือความปลอดภัยในชีวิตตนเองและครอบครัว ปัญหาการใช้กฎหมายและความยุติธรรม และปัญหาเสพติดและสิ่งอบายมุขที่แพร่หลายโดยทั่วไปในชุมชนหลายแห่ง ข้อมูลอาจจะสะท้อนภาพให้เห็นว่า ประเด็นเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและการใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากไม่มีความสุขและต้องการการแก้ไขโดยด่วน

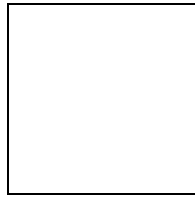

นโยบายสมานฉันท์ของรัฐบาลในปัจจุบันมีข้อโต้แย้งมากกว่าไม่ประสบความสำเร็จต่าง ๆ นานา ข้อวิพากษ์วิจารณ์มักจะออกมาทางสื่อและความคิดเห็นของคนบางส่วนว่านโยบายนี้ใช้ไม่ได้ผล แก้ปัญหาความรุนแรงไม่ได้ และยังเป็นภาระอ่อนข้อให้กับผู้กระทำผิดกฎหมายทำร้ายผู้บริสุทธิ์ แต่จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้นำและประชาชนทั่วไปกลุ่มต่างๆ คณะผู้วิจัยพบว่า ผู้ตอบประมาณร้อยละ 61 บอกว่าเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับนโยบายสมานฉันท์ ประมาณร้อยละ 24 บอกว่าเห็นด้วยปานกลาง ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งมีอยู่ร้อยละ 15 เท่านั้น ข้อมูลความคิดเห็นเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนใต้ก็มีสัดส่วนใกล้เคียงกันมาก จึงอาจจะสรุปได้ว่าแม้ประชาชนจะมีข้อคิดเห็นว่าการนำนโยบายสมานฉันท์มาสู่การปฏิบัติหลายอย่างยังมีปัญหาอยู่ แต่โดยทั่วไปประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากน่าจะยังคงมีความพึงพอใจต่อนโยบายสมานฉันท์ที่รัฐบาลใช้อยู่

ในประเด็นสุดท้าย สิ่งที่น่าสนใจก็คือความรู้สึกไว้วางใจและไม่ไว้วางใจที่มีต่อองค์กรสาธารณะต่างๆ รวมทั้งผู้นำท้องถิ่น รวม 26 องค์กร เหตุที่เราต้องการศึกษาข้อมูลชุดนี้ก็เพราะปัญหาสำคัญของความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็คือ ความรู้สึกไม่ไว้วางใจ ความรู้สึกหวาดระแวง ความมีอคติ และ (แนวโน้ม) ความเกลียดชังที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับรัฐและระหว่างประชาชนต่างกลุ่ม เช่น ชุมชนพุทธกับมุสลิม ดังนั้นสิ่งที่น่าสนใจก็คือ ในปัจจุบันใครหรือองค์กรใดที่ประชาชนไม่ไว้วางใจและใครที่พวกเขาไว้วางใจมากที่สุด ในการสอบถามผู้นำและประชาชนในทั้งห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยพบว่าสถาบันและองค์กรที่ได้รับคะแนนความไว้วางใจสูงสุด 5 อันดับแรกก็คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (4.97) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ (4.65) กรมคุ้มครองสิทธิ กระทรวงยุติธรรม (4.6) สื่อโทรทัศน์มาเลเซีย (4.59) คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (4.55) ส่วนองค์กรที่ได้รับคะแนนความไว้วางใจน้อยที่สุดคือเจ้าหน้าที่ทหาร (3.03) เจ้าหน้าที่ตำรวจ (3.05) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (3.12) รัฐบาล (3.23) และนักการเมืองท้องถิ่น (3.25)

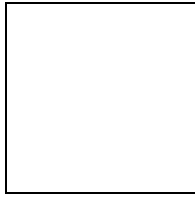
ประเด็นที่น่าสังเกตก็คือ องค์กรรัฐเกี่ยวกับความยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนยังได้รับการยอมรับในระดับสูง ส่วนที่ได้รับการยอมรับค่อนข้างต่ำก็คือทหารและตำรวจ

ข้อมูลความไว้วางใจข้างต้นเป็นข้อมูลจากพื้นที่รวม 5 จังหวัด แต่ประเด็นที่น่าสนใจยิ่งกว่านั้น คือในพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของความรุนแรง คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ความคิดเห็นประชาชนจะเป็นอย่างไร ข้อมูลเฉพาะ 3 จังหวัดแตกต่างกันเล็กน้อยกับข้อมูลของห้าจังหวัด ผู้ที่ได้รับการยอมรับสูงสุด คือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (3.88) ผู้นำทางศาสนา (3.7) กำนันผู้ใหญ่บ้าน (3.62) สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (3.51) นักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัย (3.45) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (3.38) และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ (3.28) ส่วนองค์กรที่ได้รับความไว้วางใจระดับต่ำก็คือเจ้าหน้าที่ทหาร (2.45) สื่อหนังสือพิมพ์ไทย (2.54) เจ้าหน้าที่ตำรวจ (2.57) สื่อโทรทัศน์ไทย (2.67) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (2.82) สื่อวิทยุไทย (2.87) และรัฐบาล (2.87)

กล่าวสำหรับผู้นำและประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เห็นได้ชัดว่าองค์กรและผู้นำทางศาสนาได้รับการยอมรับและไว้วางใจสูงสุด ผู้นำท้องถิ่นฝ่ายปกครอง เช่น กำนันและผู้ใหญ่บ้านก็ได้รับการยอมรับเชื่อถือสูงเช่นกัน นอกจากนี้ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ได้รับการยอมรับค่อนข้างสูง แต่คงจะเป็นเพราะว่าสมาชิกสภานิติบัญญัติฯ ส่วนใหญ่สำหรับในพื้นที่สามจังหวัด เป็นผู้นำศาสนาและนักการศาสนานั่นเอง นอกจากนี้ นักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัยก็ได้รับการยอมรับเช่นกัน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะนักวิชาการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลางและสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิของประชาชน องค์กรที่สนับสนุนสิทธิประชาชน เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ก็ได้รับการยอมรับค่อนข้างสูงสะท้อนให้เห็นความต้องการให้มีการคุ้มครองสิทธิและการรักษากระบวนการยุติธรรม ส่วนองค์กรที่ได้รับความยอมรับต่ำก็คือทหารซึ่งอาจจะเป็นภาพลักษณ์ที่น่ากลัวสำหรับประชาชน

ที่น่าสังเกตก็คือสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ไทยที่ได้รับการยอมรับระดับต่ำ อาจจะ เป็นเพราะปัญหาการรายงานสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ซึ่งมีเนื้อหาที่ทำให้ประชาชนในสามจังหวัดไม่พอใจ หรืออาจจะ เป็นประเด็นในเรื่องความเป็นกลางและเนื้อหาการนำเสนอของสื่อที่ควรได้รับการพิจารณาด้วยเพื่อให้สื่อเป็นตัวช่วยในการรักษาความเป็นธรรมและสันติภาพ

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนและผู้นำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในกรณีนี้ สิ่งที่น่าสนใจพิจารณาก็คือความพึงพอใจในวิถีชีวิตทางศาสนาและความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่สะท้อนความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและชุมชนที่ยังค่อนข้างเข้มแข็งในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในอีกด้านหนึ่ง ประเด็นความปลอดภัยในชีวิต การใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากไม่มีพหุใจ และต้องการการแก้ไข ในส่วนของความรู้สึกเชื่อถือและยอมรับต่อองค์กรและบุคคลในพื้นที่นั้น ผู้นำทางศาสนาและผู้นำท้องถิ่นเป็นกลุ่มคนที่ประชาชนยังให้การยอมรับและไว้วางใจมากที่สุด ประเด็นที่ต้องให้ความสนใจก็คือ องค์กรรัฐที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและกระบวนการยุติธรรมที่ ยังคงได้รับการยอมรับในระดับที่ค่อนข้างสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้น และในระยะยาว ต้องให้ความสนใจต่อผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่นและองค์กรของรัฐในการรักษา ความยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรม ชนชั้นนำและโครงสร้างในการอำนวยยุติธรรมของรัฐเป็น สิ่งที่ทำให้รัฐและอำนาจสาธารณะมีความชอบธรรมในการจัดการปัญหาความปลอดภัยและพื้นที่ใน ชีวิตที่เป็นสุขของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัญหาใจกลาง คือ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มลายู ศาสนาอิสลาม และประวัติศาสตร์รัฐปัตตานี -

การจะเข้าใจว่าแนวคิดสมานฉันท์ การแก้ปัญหาความไม่ไว้วางใจ การขจัดอคติและความเกลียดชังที่เกี่ยวกันเป็นเนื้อเดียวอย่างไรในกระบวนการก่อให้เกิดปัญหาและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้เราต้องมองลึกไปที่ "ปัญหาใจกลาง" ของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากมายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

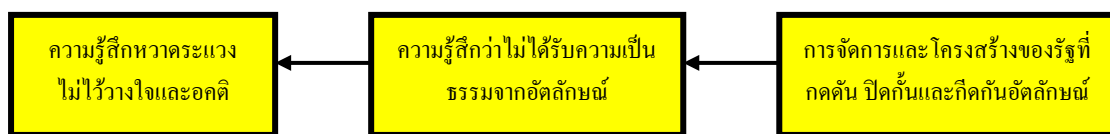
จากการระดมความคิดเห็นของผู้นำและประชาชนในกลุ่มต่างๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่ได้มาก็คือความสำคัญของประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ ซึ่งในที่นี้เป็นการผสมผสานขององค์ประกอบใน 3 ด้าน คือ ความรู้สึกในชาติพันธุ์มลายูซึ่งแสดงออกในการใช้ภาษามลายูท้องถิ่น (ยาวิ) วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบมลายูโดยเฉพาะใน 3 จังหวัดภาคใต้ ความผูกพัน วัตรปฏิบัติและศรัทธาในศาสนาอิสลามของคนมลายูปัตตานีซึ่งมีแบบลักษณะพิเศษ และความสำนึกในประวัติศาสตร์ของรัฐมลายูปัตตานีที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน

ในปี ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) เป็นปีสำคัญซึ่งนักประวัติศาสตร์มลายูบันทึกว่าเป็นปีที่เมือง ปาตานีสัญญเสียดำนาจอย่างสิ้นเชิง นั่นคือการสูญเสียดินแดนโดยของบรรดาราชาและชาวเมืองปาตานี นับเป็น "ปีแห่งความอัปยศในประวัติศาสตร์ปาตานี" เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลายอย่างไม่่ว่าจะ ก่อนหรือหลังจากนั้น ไม่ว่าจะจริงหรือไม่จริง แต่มันได้ถูกจัดการให้กลายเป็นความเป็นจริงใน จินตนาการของคนจำนวนหนึ่ง จนกลายเป็น "ความจริงเสมือน" ก่อรูปกันเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ ทางการเมืองของคนมลายูปาตานี ที่มีวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมและภาษาพูดของมลายูท้องถิ่น เป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญ มีคำอธิบายวาทกรรมทางศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มาเสริมแรงให้ ชัดเจนรุนแรงยิ่งขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือความรู้สึกต่อความยุติธรรมหรือความไม่เป็นธรรม ที่อัตลักษณ์ดังกล่าวข้างต้นถูกกดขี่ กีดกัน หรือเชื่อว่าถูกทำลายโดยรัฐไทยหรือนโยบายรัฐหลาย อย่างนับแต่ในอดีต

ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความยุติธรรมจึงถูกเชื่อมโยงกันอย่างแนบสนิบทบนพื้นฐานวาท กรรมเหล่านี้ ข้อขัดแย้งในเรื่องอัตลักษณ์เป็นความสำคัญที่เชื่อว่าเกิดจากความไม่เป็นธรรมมาตั้งแต่ ต้นทาง ความยุติธรรม เกิดจากการที่รัฐไทย เจ้าหน้าที่รัฐไทยปฏิบัติต่อคนมลายูมุสลิมปาตานีอย่าง ไม่เป็นธรรมต่ออัตลักษณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือความไม่ไว้วางใจ ความหวาดระแวงและความมีอคติ ในแง่ต่างๆ ในนโยบาย โครงสร้างและกระบวนการของรัฐ การแก้ปัญหา ก็คือการจัดการให้รัฐ ปรับตัวเพื่อที่จะให้นำไปสู่การแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมและอคติที่มาจากประเด็นชาติพันธุ์และ ศาสดาดังกล่าว วงจรความรู้สึกขัดแย้งจะวนกลับไปกลับมาเมื่อรัฐไม่สามารถแก้ปัญหาอัตลักษณ์ได้ ตลอดช่วงเวลาอันยาวนาน

วงจรของอคติ ความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรมและโครงสร้างการจัดการของรัฐที่ผิดพลาด

จากการวิเคราะห์ปัญหาใจกลางดังกล่าว ทำให้เราได้ข้อสรุปแนวคิดในทางยุทธศาสตร์เพื่อ แก้ปมปัญหาดังกล่าว โดยผ่านการปรับตัวของโครงสร้างและกระบวนการแห่งรัฐ (state transformation) เพื่อสร้างรัฐที่มีความยุติธรรมและสันติอย่างแท้จริง เพื่อปรับแก้ปัญหาที่โครงสร้าง หรือนโยบายหรือกิจกรรมของรัฐไปกดทับหรือกีดกันอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ศาสนา และ ประวัติศาสตร์ของสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การแก้ปัญหาใน โครงสร้างดังกล่าวในอีกขั้นหนึ่งก็จะนำไปสู่การแก้ปัญหาความรู้สึก หวาดระแวงไม่ไว้วางใจ และแก้ปัญหาที่มาแห่งความมีอคติและความเกลียดชังในสังคมนี้คือเนื้อหา

ที่แท้จริงของนโยบายและยุทธศาสตร์สมานฉันท์ ทำให้เกิดการร่วมมือกันอย่างแท้จริงในสังคมและรัฐที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์การทำให้เกิดรัฐแห่งความยุติธรรม ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ทั้งหมด 7 ยุทธศาสตร์ซึ่งได้มาจากการประมวลและสังเคราะห์ข้อคิดเห็นและการเสนอแนะของผู้นำและประชาชนกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ความยุติธรรมทางกฎหมาย

ลักษณะสำคัญของยุทธศาสตร์ความยุติธรรมก็คือการสถาปนาความชอบธรรมของรัฐด้วยการใช้กฎหมายอย่างยุติธรรม กฎหมายที่กล่าวถึงมี 2 แบบคือกฎหมายตามกระบวนการยุติธรรม กระแสหลักเช่นกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา รวมทั้งกฎหมายอื่นที่ใช้พิชษในพื้นที่คือกฎอัยการศึก และพรงมีความคิดเห็นะราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ส่วนที่สองก็คือกระบวนการยุติธรรมทางเลือกซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมและศาสนา ข้อที่พึงสังเกตก็คือจากการระดมความคิดเห็น คนมีความคิดเห็นที่ว่าบทกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนั้นคืออยู่แล้วแต่ปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากเจ้าหน้าที่นำไปใช้อย่างไม่ถูกต้องหรือเจ้าหน้าที่รัฐเองก็มีปัญหา กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายจึงต้องได้รับการแก้ไขและปรับปรุงให้เกิดความยุติธรรมในการปฏิบัติจริงๆต่อประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะคือมุสลิม นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ให้ความสำคัญกับการนำเอาหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในกฎหมาย และการให้ความสำคัญกับคาโตะยุติธรรมในการพิจารณาคดี รวมทั้งให้ความสำคัญแก่ผู้นำท้องถิ่น

และผู้นำชุมชนในการอำนวยความสะดวกธรรมชาติ รวบรวมเสียงของข้อเสนอแนะจากเวทีประชาชนมีดังต่อไปนี้

1. ตัวบทกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นคืออยู่แล้วยอมรับได้ แต่ปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัตินำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง ใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด แสวงหาผลประโยชน์ เป็นผลให้กระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายขาดความเสมอภาคและความโปร่งใส ประชาชนหวาดระแวงไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ เพราะสงสัยว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัวพันกับปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดในพื้นที่ มีการเรียกรับสินบนและมีการคอร์รัปชัน ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อรัฐและจิตใจของคนในพื้นที่ เช่น การละเมิดศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของประชาชน, การเข้าตรวจค้นจับกุมผู้ต้องสงสัยโดยไม่ดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด, เจ้าหน้าที่กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ, ประชาชนมุสลิมได้รับการปฏิบัติเหมือนพลเมืองชั้นสอง, การจับแพะ, การอุ้มฆ่า

ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมควรเคารพในสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนให้มากที่สุด ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยผู้ที่ใช้กฎหมายต้องมีความรู้และตั้งใจจริงในการปฏิบัติงาน มีมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ และมีบทลงโทษสำหรับเจ้าหน้าที่ที่กระทำความผิดหรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบอย่างจริงจัง การตรวจค้นและการจับกุมผู้ต้องสงสัยต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายและควรแจ้งให้ผู้นำชุมชนทราบก่อนเข้าดำเนินการ

2. การบังคับใช้กฎหมายบางฉบับ โดยเฉพาะพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำลายโครงสร้างอำนาจและความสัมพันธ์ในสังคม ทหารเข้ามาแทรกแซงกระบวนการทางสังคมและมีอำนาจมากเกินไปทำให้โครงสร้างอำนาจเดิมอ่อนแอ ดังนั้น การดำเนินการด้านกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จะต้องทำความเข้าใจและคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา วิถีชีวิตของประชาชน ผู้บริหารประเทศ ข้าราชการจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ก่อนการประกาศใช้กฎหมายควรมีการทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อน

3. ขาดการให้ความรู้และทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับกฎหมาย เช่น สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับข้อกฎหมายต่างๆ

4. ขาดการให้ความสำคัญกับหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในกฎหมาย และไม่ให้ความสำคัญกับดาโต๊ะยุติธรรมในการพิจารณาคดีของชาวมุสลิม ดังนั้นควรมีนากฎหมายอิสลามมาใช้ควบคู่กับกฎหมายไทย

กระบวนการยุติธรรมในส่วนของการสอบสวนควรมีโต๊ะอิหม่ามหรือบุคคลที่ชาวบ้านไว้วางใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนด้วย ให้มีศาลชารีอะห์ใน 3 จังหวัด และนำกฎหมายอิสลามบางส่วนมาใช้ร่วมกับกฎหมายปกติ และควรให้ดาโต๊ะยุติธรรมมีอำนาจในการพิจารณาคดีสินคดีไม่ใช่เป็นที่ปรึกษาเช่นในปัจจุบัน

5. ประเด็นขัดแย้งเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่การก่อการร้าย เช่น ยาเสพติด สินค้าหนีภาษี ถูกเหมารวมให้เป็นเรื่องการก่อการร้าย เจ้าหน้าที่ไม่สืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง เจ้าหน้าที่ควรตั้งใจปฏิบัติหน้าที่

6. ประชาชนเห็นด้วยกับนโยบายสมานฉันท์และคาดหวังผลการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จึงควรทำการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเกี่ยวกับแนวทางสมานฉันท์ และทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

7. กลุ่มผู้ก่อการข่มขู่ชาวบ้านและบิดเบือนข้อเท็จจริงทำให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่รัฐควรบูรณาการในการทำงาน ทั้งด้านความคิด การประสานงานระหว่างกัน และประสานกับชาวบ้านและชุมชน และควรเสริมบทบาทผู้นำทางศาสนาและใช้หลักการทางศาสนามาช่วยในการแก้ไขปัญหา

2. ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อความยุติธรรมและบูรณาการ

ยุทธศาสตร์ความยุติธรรมในการศึกษาหมายถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาที่สอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่ ในที่นี้หมายถึงการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและสถาบันปอเนาะซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของอัตลักษณ์มลายูและอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากข้อเสนอของประชาชน แนวคิดที่สำคัญก็คือการบูรณาการ ควรมีการบูรณาการระบบการศึกษาให้มีทั้งสายสามัญและสายศาสนาให้ควบคู่กัน ในนโยบายการศึกษาจะต้องส่งเสริมโรงเรียนสามัญศึกษาประจำอำเภอหรือตำบลให้นำหลักสูตรอิสลามศึกษามารบูรณาการในการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังต้องควรส่งเสริมให้มีการรับบุคลากรในพื้นที่เป็นบุคลากรครูเพิ่มมากขึ้นพร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน ประเด็นที่มีการพูดกันมากก็คือการยอมรับฐานะครูของสอนศาสนาที่จบการศึกษาจากตะวันออกกลาง โดยเปิดโอกาสและยอมรับสถานภาพของครูสอนศาสนาเหล่านี้ ตัวอย่างวิธีการที่

คือยกฐานะของครูสอนศาสนามาเป็นพนักงานของรัฐ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือองค์กรขึ้นมาดูแลบริหารบุคลากรด้านการสอนศาสนาอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เป็นต้น

ประเด็นยุทธศาสตร์เรื่องการศึกษาฯ ยังรวมไปถึงหัวใจสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งก็คือประเด็นภาษามลายู จึงต้องมีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในระบบ 2 ภาษา และยอมรับการใช้ระบบ 2 ภาษาในการทำงาน เน้นเนื้อหาสาระของศาสนา คุณธรรม จริยธรรมในระบบการศึกษาให้มากขึ้น นอกจากนี้เนื่องจากมีการใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการระดมทางการเมืองตามแนวทางการเมืองเพื่ออัตลักษณ์ของมลายูปัตตานี ยุทธศาสตร์การศึกษาแบบบูรณาการจึงต้องจัดการกับปัญหาเรื่องประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล มีองค์กรที่รับผิดชอบในการศึกษาและจัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ มีการบรรจุประวัติศาสตร์ปัตตานีและประวัติศาสตร์อิสลามที่ถูกต้องเผยแพร่แก่ประชาชนและบรรจุในหลักสูตรการศึกษา ร่วมกับประวัติศาสตร์ไทยเพื่อเป็นการยอมรับและเปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์ท้องถิ่นในระบบการศึกษา รายละเอียดของข้อเสนอแนะในทางยุทธศาสตร์จากภาคประชาชนในเรื่องการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. ระบบการศึกษาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นระบบที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รัฐควรจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และควรมีการจัดการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานหรือยกระดับฝีมือแรงงานตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่
2. สถานภาพครูของสอนศาสนาที่จบการศึกษาจากตะวันออกกลางไม่ได้รับการยอมรับ รัฐควรเปิดโอกาสและยอมรับสถานภาพของครูสอนศาสนาจากตะวันออกกลาง โดยยกฐานะของครูสอนศาสนาเป็นพนักงานของรัฐ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือองค์กรขึ้นมาดูแลบริหารบุคลากรด้านการสอนศาสนาอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม
3. บูรณาการระบบการศึกษาให้มีทั้งสายสามัญและสายศาสนาให้ควบคู่กันไปเพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ
4. ระบบการศึกษาของไทย ยังมีคุณภาพที่ต่ำในสายตาของประชาชน ทั้งด้านหลักสูตรและตำราเรียนเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย รัฐควรส่งเสริม โรงเรียนสามัญศึกษาประจำอำเภอหรือตำบลให้นำหลักสูตรอิสลามศึกษามารวมในการเรียนการสอนให้มากขึ้นและติดตามประเมินผล โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้ได้มาตรฐานเทียบเท่า โรงเรียนสามัญ รัฐควรมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาและดำเนินการอย่างจริงจัง

5. รัฐบาลควรกระจายโอกาสทางการศึกษาและละเลยเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส ภาครัฐเพิ่มงบประมาณในส่วนของการอุดหนุนการศึกษาให้มากขึ้น ปรับเพิ่มงบประมาณด้านการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษารัฐควรมีอยู่ทุกหมู่บ้าน

6. คุณภาพและประสิทธิภาพของบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำและขาดขวัญกำลังใจในการทำงานเนื่องจากภาวะของความไม่สงบในพื้นที่ ส่งเสริมให้มีการรับบุคลากรในพื้นที่เป็นบุคลากรครูเพิ่มมากขึ้นพร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน

7. การจัดทำโครงการโรงเรียนนำร่องโดยเอาโรงเรียนตาดีมาบูรณาการกับโรงเรียนสามัญ เป็นการสลายอัตลักษณ์ของชุมชน รัฐกำลังพัฒนาการศึกษาในทางที่ผิด รัฐควรรักษาโรงเรียนตาดีเอาไว้และเสริมสร้างประสิทธิภาพของโรงเรียนตาดีให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น รัฐควรจะมีหน่วยงานรับผิดชอบดูแลในการส่งเสริม ปรับปรุงประสิทธิภาพ หรือควรส่งสัญญาณที่ชัดเจนในการสนับสนุนโรงเรียนตาดี

ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และคณะกรรมการกลางอิสลาม ควรเป็นเจ้าภาพร่วมในการหาแนวทางในการจัดระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของตาดี

8. ภาครัฐส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในระบบ 2 ภาษา และเน้นเนื้อหาสาระของศาสนา คุณธรรม จริยธรรมในระบบการศึกษาให้มากขึ้น

9. ความแตกต่างของอัตลักษณ์ท้องถิ่นทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจและไม่เข้าใจกัน ทั้งระหว่างรัฐและประชาชน และระหว่างประชาชนสองศาสนา เช่น การแต่งกาย, ภาษา รัฐต้องให้ความสำคัญการยอมรับความหลากหลายทางอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิต เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่ใช้ภาษามลายู โดยเฉพาะของราชการระดับท้องถิ่น และเพิ่มความสามารถในการใช้ภาษามลายูของบุคลากรของรัฐ

ควรให้วันหยุดทางศาสนาของศาสนาอิสลามให้เป็นวันหยุดของประเทศ เช่น วันรายอ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่ศึกษาอยู่ที่อื่นสามารถกลับมาปฏิบัติศาสนกิจและพบปะเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องได้

10. การรับรู้ประวัติศาสตร์ปาตานีของชาวบ้านมีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์บอกเล่า ที่นำไปสู่การบิดเบือนประวัติศาสตร์ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกกระดมให้ประชาชนเกลียดชังรัฐและสร้างความชอบธรรมให้แก่ขบวนการแบ่งแยกดินแดน รัฐควรส่งเสริมการศึกษาความรู้

ด้านประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องเป็นกลางไม่บิดเบือนเพื่อหวังผลทางการเมือง ให้มีองค์กรที่รับผิดชอบในการศึกษาและจัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ ควรบรรจุประวัติศาสตร์ปัตตานีและประวัติศาสตร์อิสลามที่ถูกต้องเผยแพร่แก่ประชาชนและบรรจุในหลักสูตรการศึกษาร่วมกับประวัติศาสตร์ไทย

11. ประเด็นความแตกต่างทางศาสนาถูกหยิบยกมาเป็นเหตุผลในการก่อความไม่สงบเป็นเหตุให้ประชาชนที่ขาดความรู้หลงเชื่อ รัฐควรให้นักวิชาการศาสนาที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากประชาชนมาเป็นผู้อธิบายหลักการของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะประเด็นที่มีความคลุมเครือและควรเพิ่มบทบาทของผู้นำศาสนาในท้องถิ่นเพราะเป็นบุคคลที่ได้รับความน่าเชื่อถือมากที่สุดในชุมชน จัดให้มีคณะกรรมการร่วมระหว่างศาสนาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ในพื้นที่

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความยุติธรรม

เรื่องของความไม่เป็นธรรมยังถูกนำมาใช้อ้างในปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเด็นปัญหาที่สำคัญก็คือการขาดโอกาสการพัฒนาของคนท้องถิ่น การสร้างงานและการประกอบอาชีพให้คนในท้องถิ่น สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจก็คือทุนและการระดมทุนให้กับคนมุสลิมในพื้นที่ซึ่งยังมีจำกัดและกีดกันจนทำให้เกิดความรู้สึกละแวกไม่เป็นธรรม รัฐควรสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างเศรษฐกิจและวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นให้การสนับสนุนด้านความรู้ในการบริหารจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ และให้การสนับสนุนด้านโครงการขนาดใหญ่เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

1. สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ส่งผลต่อการลงทุนและการประกอบธุรกิจ รวมทั้งเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพของประชาชนทั่วไป การส่งเสริมการลงทุนควรเน้นการส่งเสริมผู้ประกอบการในพื้นที่เป็นหลัก เพราะว่าจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ไม่มีกลุ่มธุรกิจจากที่อื่นๆ กล้ามาลงทุนในพื้นที่ การสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจต้องส่งเสริมคนที่มีศักยภาพและควรสนับสนุนให้คนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการลงทุนเข้ามามีบทบาทในการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจในพื้นที่ ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ประกอบกิจการของตนเอง เพื่อสร้างงานและอาชีพจะได้ไม่ต้องเดินทางไปทำงานในมาเลเซีย

2. รัฐไม่สร้างงานและสนับสนุนการประกอบอาชีพ ประชาชนขาดแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ รัฐจึงควรจัดฝึกอบรมเน้นด้านการสร้างงานและอาชีพให้ประชาชนที่ว่างงานได้ใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์ และสามารถพึ่งตนเองได้ ให้รัฐสนับสนุนด้านการลงทุนสำหรับกิจการขนาดกลางและขนาดเล็กโดยจัดทำในรูปของกองทุน รวมทั้งจัดหางานและฝึกอาชีพให้แก่คนที่ว่างงานและอยากมีงานทำ

3. นโยบายรัฐที่แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจไม่ต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมทั้งกระบวนการ เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น โครงการจ้างงาน 4,500 บาท ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากกำลังแรงงานเคลื่อนตัวไปทำงานใน โครงการจ้างงาน 4,500 บาท และยังทำลายความสัมพันธ์ของชุมชนและสร้างปัญหาความขัดแย้งให้กับชุมชน

หากจะดำเนินโครงการจ้างงาน 4,500 บาทต่อไป ควรจัดระบบให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในชุมชน ให้รัฐมุ่งสนับสนุนในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมประสิทธิภาพและให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจและธุรกิจชุมชน ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับฐานทรัพยากรและวัตถุดิบในท้องถิ่น

4. โครงการอุตสาหกรรมฮาลาลไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างจริงจัง ทำให้ไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมหรือสามารถดำเนินการได้จริง ต้องสนับสนุนการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลให้สำเร็จเพื่อสร้างงานและเศรษฐกิจในท้องถิ่น

5. รัฐควรสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน เช่น กลุ่มอับนุอ์ฟาน จังหวัดปัตตานี ควบคู่ไปกับการสร้างเศรษฐกิจและวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นให้การสนับสนุนด้านความรู้ในการบริหารจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ นอกเหนือไปจากการสนับสนุนด้านโครงการเงินกู้ขนาดใหญ่

6. การกระจายแหล่งเงินทุนให้กับชุมชนควรผ่านระบบธนาคารอิสลามหรือกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน

7. สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ผลักดันให้คนอพยพย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพหางานทำที่อื่น การแก้ปัญหาการอพยพย้ายที่อยู่ รัฐต้องสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ไม่ให้มีการฆ่ารายวันเกิดขึ้น

8. การเดินทางไปทำงานในมาเลเซียทำให้ถูกรัฐบาลเฟ่งเล็งไม่ไว้วางใจ เนื่องจากนำไปเชื่อมโยงกับปัญหาความมั่นคงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการไปทำงานในมาเลเซียประชาชนเห็นว่าเป็นเรื่องของโอกาสในการทำงานและสร้างรายได้ แต่รัฐมองในแง่ความมั่นคง รัฐไม่ควรมองแรงงานไทยในมาเลเซียอย่างมีอคติ และรัฐควรส่งเสริมการไปทำงานและให้การคุ้มครองดูแลแรงงานไทยในมาเลเซีย เพราะสามารถนำรายได้เข้าประเทศ ยกกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว และพัฒนาท้องถิ่นชุมชน

9. การไปทำงานต่างประเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมายจะต้องมี visa และ work permit จากทางการมาเลเซีย รัฐบาลจึงควรประสานงานกับมาเลเซีย เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือทั้งในเรื่องกฎหมายการเข้าเมืองและการอนุญาตให้คนไทยเข้าไปทำงาน และควรมีความตกลงให้มีบัตรผ่านแดนสำหรับคนไทยที่จะเดินทางเข้า-ออกข้ามชายแดนเพื่อไปทำงานและค้าขายในประเทศมาเลเซีย

10. รัฐควรให้เงินทุนสนับสนุนคนที่ไปทำงานและเปิดธุรกิจในประเทศมาเลเซีย เพราะสามารถสร้างรายได้มากกว่าคนมาเลเซียเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

11. ไม่ควรใช้การปิดด่านชายแดนเพื่อแก้ไขปัญหาคน 2 สัญชาติ เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ควรจัดให้มีการลงทะเบียนผู้ถือ 2 สัญชาติ เพื่อการจัดระบบการจัดการที่ดีขึ้น

4. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรเพื่อความยุติธรรม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน โดยท้องถิ่นและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ฐานเศรษฐกิจ สังคมและชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเข้มแข็งและเป็นตัวเสริมสร้างศักยภาพชุมชนที่สำคัญทั้งในพื้นที่ชุมชนประมงชายฝั่ง เขตป่าและที่ราบลุ่ม เขตป่าพรุ พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่อยู่ของชุมชนที่อาศัยฐานทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดและต้องการฐานทรัพยากรเหล่านี้เพื่อรักษาชีวิตและสวัสดิการชุมชนไว้ สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ในนี้ก็คือการรักษาทรัพยากรให้ชุมชนมีส่วนร่วมและฟื้นฟูทรัพยากร โดยองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น

1. ชาวบ้านขาดที่ดินทำกิน รัฐควรจัดสรรที่ดินทำกินให้ประชาชน โดยยกตัวอย่างมาเลเซียที่จัดสรรที่ดินทำกินให้ประชาชน โดยต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินให้กับรัฐในราคาถูกเป็นรายเดือนสามารถสืบทอดเป็นมรดกให้กับทายาทแต่ไม่สามารถขายให้กับผู้อื่นได้

2. การหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยกลุ่มนายทุนทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม ชาวบ้านขาดโอกาสไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากร และประชาชนในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ต้องให้อำนาจแก่ชุมชนในการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน โดยชุมชนตั้งกอง

กำลังของตนเองในการคุ้มครองดูแลทรัพยากร กระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชน และป้องกันกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามาใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม

5. ยุทธศาสตร์ระบบราชการเพื่อความยุติธรรม

ระบบราชการที่สะท้อนลักษณะของประชากรและสังคม (representative bureaucracy) เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดการบริหารงานที่ดีแบบธรรมาภิบาล (good governance) นอกจากนี้ ปัญหาเรื่องการย้ายข้าราชการที่เป็นคนมาจากที่อื่นและมีความคิดเป็นปัญหาเดิมที่จะต้องให้ความสนใจ การพิจารณาให้คนในพื้นที่ซึ่งเป็นคนมุสลิมและพุทธซึ่งมีความรู้ความสามารถเข้าทำงานโดยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในการสอบคัดเลือกและการบรรจุแต่งตั้งเป็นมาจากราชการที่เรียกว่า มาตรการยืนยันการคุ้มครองสิทธิแบบเข้มข้นหรือ affirmative action ซึ่งเป็นตัวแบบการแก้ปัญหาที่สำคัญที่สุดในสังคมที่มีปัญหาขัดแย้งทางด้านอัตลักษณ์

1. ไม่ควรลงโทษข้าราชการที่กระทำความผิดต่างๆ โดยการโยกย้ายให้มาปฏิบัติงานในพื้นที่ ข้าราชการที่มาปฏิบัติงานในพื้นที่ควรเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการทำงาน มีประวัติการทำงานดี และมีความเสียสละพร้อมที่จะทำงานในพื้นที่

2. นโยบายระบบราชการ การจัดสัดส่วนของข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ระหว่าง ข้าราชการพุทธและมุสลิม ไทยและมลายูควรคำนวณตามสัดส่วนของประชากรในพื้นที่ที่เป็น มุสลิมและพุทธ ผู้ว่าราชการจังหวัด ควรเป็นคนในพื้นที่

3. ให้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่กำหนด และมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน

4. แก้ไขนโยบายการปกครองท้องถิ่น ควรขยายเวลาดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็น 10 ปี หรือให้หมดวาระเมื่อครบเกษียณอายุ

6. ยุทธศาสตร์ชุมชนมั่นคง

เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นหรือหมู่บ้านเป็นฐานการต่อสู้ที่สำคัญในการเมืองแห่งอัตลักษณ์ และเป็นสนามรบที่สำคัญในการใช้ความรุนแรงหรือการก่อความไม่สงบดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ การก่อความรุนแรงส่วนใหญ่จะอยู่ที่หมู่บ้านและเป้าของความรุนแรงส่วนมากที่สุดจะเป็นพลเรือน หรือชาวบ้าน โดยทั่วไป ดังนั้นการทำให้ชุมชนมีความสงบและความมั่นคงจะเป็นปัจจัยชี้ขาดในการแก้ปัญหาความไม่สงบ ยุทธศาสตร์ชุมชนมั่นคงก็คือสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยผ่านการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างอำนาจผู้นำในชุมชน บทบาทผู้นำท้องถิ่นผู้นำศาสนาและ ผู้นำตามธรรมชาติจะต้องถูกเสริมสร้างอย่างจริงจัง ถ้าสามารถทำให้ผู้นำมีความเข้มแข็งและป้องกัน

ตนเองได้ การกระจายอำนาจการบริหารและการปกครองเช่นการตั้งสภาชุรอ หรือสภาชุมชนเป็น
ตัวช่วยความเข้มแข็งของชุมชน รัฐควรสนับสนุนหมู่บ้านพัฒนาและป้องกันตนเองโดยใช้การ
กระจายอำนาจออกสู่ตำบล หมู่บ้าน โดยเน้นบทบาทผู้นำชุมชนหรือท้องถิ่น

ในเรื่องการก่อความไม่สงบนั้น รัฐอาจจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและป้องกันตนเองได้
ข้อเสนอที่ได้รับการเรียกร้องมากที่สุดก็คือการถอนทหารออกจากพื้นที่ โดยมีเงื่อนไขให้ชุมชนบาง
แห่งที่ปกป้องรักษาตนเองได้ให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเอง มีตำรวจชุมชนและกระบวนการ
ยุติธรรมชุมชนเป็นตัวเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชน

1. เจ้าหน้าที่และทหารใหม่ที่มาประจำการในพื้นที่ที่ไม่มีความใกล้ชิดกับประชาชน เพราะ
ไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจกันได้ ควรมีระยะเวลาที่เลี้ยงประมาณ 1 เดือน ให้ทหารที่กำลังจะปลด
เดิมพาทหารปลดใหม่ไปทำความรู้จักกับชาวบ้านและสร้างความคุ้นเคยกับพื้นที่ ควรถอนกำลัง
ทหารออกจากพื้นที่สีเขียวและให้ชาวบ้านเป็นผู้ดูแลชุมชนของตนเอง โดยให้ทหารเข้าไปมีส่วน
ร่วมโดยการเป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา ให้การสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ เป็นกรณีพิเศษแก่พื้นที่
ที่สามารถป้องกันปัญหาหรือสามารถแก้ไขปัญหาได้ดีหรือพื้นที่ที่มีการจัดการชุมชนที่ดี

ส่วนในพื้นที่สีแดงควรคงกำลังทหารเอาไว้ ทหารมวลชนสัมพันธ์ หน่วยปฏิบัติการ
จิตวิทยาควรเข้าไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ และปฏิบัติหน้าที่อย่างสุภาพและเป็นธรรม

2. รัฐไม่ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ การสั่งการจะมาจากหน่วยงานส่วนกลาง และเป็นการ
แก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง การบริหารงานของรัฐเป็นแบบ Top-
Down ควรมีเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นของประชาชนก่อนจัดทำนโยบาย การแก้ปัญหา
ต้องลงมาดำเนินการตั้งแต่ระดับล่างหรือระดับฐานราก

รัฐควรสนับสนุนหมู่บ้านพัฒนาและป้องกันตนเองโดยใช้การกระจายอำนาจออกสู่ตำบล
หมู่บ้าน โดยเน้นบทบาทผู้นำชุมชนหรือท้องถิ่น และให้เป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจ
โดยตรงกับคนในพื้นที่ เช่น ให้ทหารทำงานร่วมกับตำรวจท้องที่และประชาชนด้วยวิธีการรับสมัคร
บุคคลในหมู่บ้านมาฝึกเพื่อเป็นคู่มือความสงบเรียบร้อยในชุมชนทดแทน ชรบ. และให้เงินเดือน
สวัสดิการตอบแทน โดยมีทหารประจำการเข้ามาเป็นที่ปรึกษาควบคุมแผนยุทธวิธีตำรวจท้องที่
และให้ผู้นำท้องถิ่นคอยควบคุมดูแลความประพฤติที่ไม่เหมาะสม โดยให้อำเภอเป็นศูนย์กลางบังคับ
บัญชา ให้โรงเรียนและมัสยิดมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์และเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการ
ประสานความร่วมมือกัน ในชุมชน เป็นสื่อกลางในการรับรู้ปัญหาและสร้างความเข้าใจกับ

ประชาชน โดยเน้นการแก้ปัญหาเรื่องปัญหาสุขภาพเสฟติด สถาบันครอบครัวและความมั่นคงในชีวิต และทรัพย์สิน

3. การตั้งสภาชุมชนจะทำให้การจัดการปัญหาเป็นเรื่องในระดับองค์กรไม่ใช่ระดับบุคคล การจัดการปัญหาควรให้ผู้รู้เข้ามาจัดการ และควรมีเจ้าภาพในการจัดการ เช่น สำนักจุฬาราชมนตรี และคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด

4. รัฐควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ให้ชุมชนดูแลชุมชนและปกครองกันเอง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกันเอง ควรใช้กระบวนการชุมชนในการจัดระบบดูแลและป้องกันชุมชนและแก้ไขปัญหา และตั้งกฎระเบียบของชุมชนขึ้นมา เมื่อมีการกระทำความผิดก็ควรมีการลงโทษทางสังคม

7. ยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อสันติ

การสื่อสารคือยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการเมืองแห่งอัตลักษณ์ ดังนั้นการสื่อสาร การให้ความหมายและการแข่งขันพื้นที่การตีความจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อสร้างสันติในชุมชน

1. ศาสนาและวัฒนธรรมไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกแยก แต่การนำเสนอข่าวสารของสื่อต่อสาธารณชนเป็นการตอกย้ำความแตกแยก ทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนและถูกหยิบยกไปเป็นเงื่อนไขในการสร้างความแตกแยก สื่อจะต้องที่นำเสนอข่าวสารข้อมูลต่างๆ อย่างเป็นกลาง เพื่อลดอคติระหว่างคนในสังคม

2. ควรมีสถานีโทรทัศน์ของท้องถิ่นที่เป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐ

3. ความบกพร่องของการสื่อสารในสังคม เช่น การทำงานของสื่อ, การสื่อสารของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐ, และการสื่อสารระหว่างประชาชน

บทสรุป

กล่าวโดยสรุป ดังที่ได้นำเสนอในการวิเคราะห์ว่าด้วยสงครามแบบใหม่ว่าควรมีการเปลี่ยนแปลงทางกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงและมีการปรับยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แนวทาง ตลอดจนวิถีการปฏิบัติไปพร้อมๆกันด้วย การจะได้มาซึ่งแนวคิด แนวทาง ยุทธศาสตร์และยุทธวิธี

นั้นต้องอาศัยความเข้าใจและกระบวนการเรียนรู้หลายอย่าง การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กรรัฐจึงเป็นเรื่องสำคัญด้วย การเรียนรู้ในที่นี้จะได้มาจากภาคประชาชน จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเราพบว่าชนชั้นนำและโครงสร้างในการอำนวยยุติธรรมของรัฐเป็นสิ่งที่ทำให้รัฐและอำนาจสาธารณะมีความชอบธรรม ในการจัดการปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดังนั้น ตัวแบบนโยบายที่ได้มาก็คือการสร้างความยุติธรรมเพื่อแก้ปัญหาอัตลักษณ์ในเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนาและประวัติศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์สันติวิธีภาคประชาชนมี 7 ยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านกฎหมายยุติธรรม ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านระบบราชการ ด้านความมั่นคงชุมชน ด้านสื่อสันติภาพ

ปฏิบัติการทางยุทธศาสตร์ให้สำเร็จต้องขับเคลื่อนเป็นระบบและพร้อมๆกันเพื่อแก้ปัญหาใจกลางให้สำเร็จ

